

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ"
для студентів спеціальності
8.18010014 "Управління фінансово-економічною безпекою"
всіх форм навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015

Затверджено на засіданні кафедри економічного аналізу.
Протокол № 2 від 23.09.2014 р.

Укладач Котов А. М.

P58 Робоча програма навчальної дисципліни "Фінансова безпека України" для студентів спеціальності 8.18010014 "Управління фінансово-економічною безпекою" всіх форм навчання / укл. А. М. Котов. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 52 с. (Укр. мов.)

Подано тематичний план навчальної дисципліни, її зміст за модулями й темами. Вміщено плани лекцій, практичних і семінарських занять, матеріали для закріплення та контролю знань (контрольні запитання, завдання для самостійної роботи), методики активізації навчального процесу, а також критерії оцінювання знань студентів.

Рекомендовано для студентів спеціальності 8.18010014 "Управління фінансово-економічною безпекою".

Вступ

Поняття фінансової безпеки є актуальним для різних груп суб'єктів господарювання. Основною з них, звичайно, є підприємства. Втім, зважаючи на особливості сучасної економічної системи, необхідним є дослідження питань забезпечення фінансової безпеки банків, сільськогосподарських формувань, особистості зокрема та держави в цілому.

Система фінансової безпеки повинна використовувати надбання сучасної економічної науки і діяти постійно, а не за фактом настання кризи, тобто економісти мають заздалегідь попереджати розвиток кризових явищ, забезпечуючи власну ефективну діяльність.

Під час вивчення дисципліни "Фінансова безпека України" у студентів повинно сформуватися об'єктивне розуміння ролі та місця фінансової безпеки у забезпеченні економічної безпеки господарюючих суб'єктів та науково-методичних знань і вмінь щодо її організації у діяльності фінансових установ.

"Фінансова безпека України" як навчальна дисципліна вивчає сукупність форм та методів виявлення та попередження загроз фінансовій діяльності фінансових установ, формування системи їх фінансової безпеки, моніторингу та оцінки її стану, заходів підтримання фінансової безпеки на рівні, що забезпечує фінансову стійкість та незалежність фінансових установ у процесі їх діяльності.

Фахівець в галузі забезпечення фінансово-економічної безпеки може займати такі посади: професіонал/фахівець з фінансово-економічної безпеки; професіонал з корпоративного управління; відповідальний працівник з питань забезпечення фінансово-економічної безпеки банку (філії банку, іншої фінансової установи); експерт із зовнішньоекономічних питань; економічний радник, консультант з економічних питань на підприємствах різних форм власності; фахівець з організації майнової та особистої безпеки суб'єктів господарювання; працювати на відповідних посадах в підрозділах безпеки банків та фінансових установ України.

1. Опис навчальної дисципліни

Таблиця 1.1

Структура навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів відповідних ECTS – 3	Галузь знань 1801 "Специфічні категорії"	За вибором	
Змістових модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): 8.18010014 "Управління фінансово-економічною безпекою"	Рік підготовки	
Загальна кількість годин (денна) – 108		1 м	2 м
Загальна кількість годин (заочна) – 108		Семестр	
		1-й	3-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2; самостійної роботи студента – 4,5.	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	16 год	16 год
		Практичні, семінарські	
		16 год	16 год
		Самостійна робота	
		76 год	76 год
		Вид контролю	
		екзамен	

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 42 %;

для заочної форми навчання – 42 %.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни "Фінансова безпека України" є формування у студентів об'єктивного розуміння ролі і місця фінансової безпеки у забезпеченні економічної безпеки господарюючих суб'єктів та науково-методичних знань і вмінь щодо її організації у діяльності фінансових установ.

Основними завданнями вивчення дисципліни "Фінансова безпека України" є:

вивчення теоретичних основ та методичних засад забезпечення фінансової безпеки України;

оволодіння навичками самостійного здійснення аналізу та оцінювання рівня фінансової безпеки України та перспектив її розвитку.

Знання дисципліни "Фінансова безпека України" необхідні для визначення умов захищеності держави, оцінки ступеня захищеності держави, визначення суб'єктів, відповідальних за забезпечення фінансової безпеки країни, визначення впливу фінансової безпеки країни на фінансово-економічну безпеку підприємства.

Об'єктом навчальної дисципліни є економічна фінансова система та процеси, що відбивають різні аспекти фінансової безпеки України.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є сукупність форм та методів виявлення та попередження загроз фінансовій діяльності фінансових установ країни, формування системи їх фінансової безпеки, моніторингу та оцінки її стану, заходів підтримання фінансової безпеки на рівні, що забезпечує фінансову стійкість та незалежність фінансових установ у процесі їх діяльності та України в цілому.

Дисципліна поєднує сфери інтересів багатьох наук і дисциплін, серед яких: "Мікроекономіка", "Макроекономіка", "Економічна теорія", "Фінанси", "Фінансовий менеджмент", "Економічна безпека", "Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки", "Економічний ризик та методи його вимірювання", "Організація та управління інформаційно-аналітичним забезпеченням безпеки", "Правове забезпечення безпеки підприємств в Україні".

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних занять та виконання практичних завдань. Найбільш складні питання винесено на розгляд і обговорення під час семінарських занять.

Також велике значення в процесі вивчення та закріплення знань має самостійна робота студентів. Усі види занять розроблені відповідно до кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

понятійний та категорійний апарат фінансової безпеки України;
економічну сутність та основні елементи системи фінансової безпеки України;

теоретичні аспекти фінансової безпеки України;

основні підходи до впровадження та застосування принципів забезпечення фінансової безпеки України;

критерії оцінки ефективності та дієвості засобів фінансової безпеки України;

технологію розробки та прийняття рішень з фінансової безпеки України.

вміти:

оперувати понятійним (термінологічним) апаратом фінансової безпеки України;

визначати найдоцільніші методи зміцнення фінансової безпеки України;

визначати особливості діяльності органів державного управління щодо забезпечення фінансової безпеки України.

Знання, отримані в процесі вивчення дисципліни, можуть бути застосовані студентами під час написання дипломної роботи.

Навчальну дисципліну віднесено до групи дисциплін за вибором циклу професійної та практичної підготовки магістрів за спеціальністю "Управління фінансово-економічною безпекою". Необхідною базою для оволодіння компетентностями є знання понятійно-категорійного апарату дисципліни, інформаційно-аналітичного, організаційного забезпечення фінансової безпеки України. Викладання дисципліни здійснюється послідовно від питань організації методичного та інформаційного забезпечення до практичних аспектів управління фінансово-економічною безпекою на основі застосування та впровадження стандартів та норм фінансової безпеки України, що дозволяє студентам оволодіти набором необхідних компетентностей. У процесі викладання навчальної дисципліни основна увага приділяється оволодінню студентами професійними компетентностями, що наведені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

**Структура складових професійних компетентностей з навчальної дисципліни
"Фінансова безпека України" за Національною рамкою кваліфікацій України**

Складові компетентності, яка формується в рамках теми	Мінімальний досвід	Знання	Вміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Теоретичні основи забезпечення фінансової безпеки України					
Здатність до визначення фінансової безпеки держави	Сутність понять безпека, економічна безпека, фінансова безпека. Основні вимоги до системи фінансової безпеки та принципи оцінювання її ефективності	Знання проблем фінансової нестабільності України та її інтеграції у міжнародні економічні відносини; умов та засобів протидії наростанню економічної кризи в Україні	Ідентифікувати ключові проблеми фінансової безпеки України	Ефективно формувати комунікації щодо розробки та реалізації рішень з фінансової безпеки	Відповідальність за точну ідентифікацію ключових проблем; розробку та реалізацію відповідних рішень
Тема 2. Методичні засади забезпечення фінансової безпеки України					
Здатність до обґрунтування вибору методики оцінки фінансової безпеки держави	Основні етапи та стадії визначення методик. Характер та умови прийняття рішень	Знання технології прийняття рішень при забезпеченні фінансової безпеки, змісту основних моделей та засобів прийняття рішень	Проводити оцінку бюджетної та боргової безпеки України; оцінку грошово-кредитної безпеки України; оцінку валютної безпеки України; оцінку безпеки національного фондового та страхового ринків	Презентувати результати визначення проблем фінансової безпеки України	Відповідальність за точність і коректність оцінок фінансової безпеки України

1	2	3	4	5	6
Тема 3. Система фінансової безпеки України					
Здатність до визначення системи фінансової безпеки держави	Сутність поняття системи фінансової безпеки. Основні вимоги до елементів системи фінансової безпеки та принципи оцінювання їх ефективності	Знання характеристик елементів системи фінансової безпеки, основних форм їх побудови та функціонування; параметрів та умов забезпечення якості й ефективності функціонування	Ідентифікувати ключові проблеми побудови та функціонування системи фінансової безпеки України	Ефективно формувати комунікаційну стратегію системи фінансової безпеки України	Відповідальність за точну ідентифікацію ключових проблем системи фінансової безпеки України; розробку та реалізацію рішень щодо її розбудови
Тема 4. Бюджетна та боргова безпека України					
Здатність до аналізу бюджетної боргової безпеки України	Сутність поняття бюджетної системи, доходів і видатків, дефіциту бюджету, бюджетної дисципліни. Сутність поняття державного боргу	Знання характеристик бюджетної та боргової безпеки України, основних форм їх реалізації; параметрів та умов забезпечення належного рівня бюджетної та боргової безпеки України	Ідентифікувати ключові проблеми бюджетної та боргової безпеки України, обирати дієві засоби зміцнення бюджетної та боргової безпеки України	Презентувати результати оцінки бюджетної та боргової безпеки України	Відповідальність за точну ідентифікацію ключових проблем бюджетної та боргової безпеки України
Тема 5. Забезпечення грошово-кредитної безпеки України					
Здатність до аналізу грошово-кредитної безпеки України	Сутність поняття грошово-кредитної системи, грошової маси, інвестицій у реальний сектор економіки, кредитної активності, купівельної спроможності національної валюти	Знання характеристик грошово-кредитної безпеки України, основних форм її реалізації; параметрів та умов забезпечення належного рівня грошово-кредитної безпеки України	Ідентифікувати ключові проблеми грошово-кредитної безпеки України, обирати дієві засоби зміцнення грошово-кредитної безпеки України	Презентувати результати оцінки грошово-кредитної безпеки України	Відповідальність за точну ідентифікацію ключових проблем грошово-кредитної безпеки України

Закінчення табл. 2.1

1	2	3	4	5	6
Тема 6. Основи формування валютної безпеки України					
Здатність до обґрунтування напрямів підвищення рівня валютної безпеки України	Сутність поняття валютної системи, купівельної спроможності грошової одиниці, валютних резервів, курсоутворення	Знання характеристик валютної безпеки України, основних форм її реалізації; параметрів та умов забезпечення належного рівня валютної безпеки України	Ідентифікувати ключові проблеми валютної безпеки України, обирати дієві засоби зміцнення валютної безпеки України	Презентувати результати оцінки валютної безпеки України	Відповідальність за точну ідентифікацію ключових проблем валютної безпеки України
Тема 7. Забезпечення безпеки національного фондового та страхового ринків					
Здатність до обґрунтування напрямів підвищення рівня безпеки національного фондового та страхового ринків	Сутність понять фондового та страхового ринків, емісії цінних паперів, біржової торгівлі, капіталізації фондового ринку, страхових послуг	Знання характеристик безпеки національного фондового та страхового ринків України, основних форм її реалізації; параметрів та умов забезпечення належного рівня безпеки національного фондового та страхового ринків України	Ідентифікувати ключові проблеми безпеки національного фондового та страхового ринків України, обирати дієві засоби зміцнення безпеки національного фондового та страхового ринків України	Презентувати результати оцінки безпеки національного фондового та страхового ринків України	Відповідальність за точну ідентифікацію ключових проблем безпеки національного фондового та страхового ринків України
Тема 8. Світові фінансові кризи та їх вплив на фінансову безпеку держави					
Здатність до обґрунтування напрямів подолання світових фінансових криз та їх вплив на фінансову безпеку держави	Сутність поняття фінансова криза. Фактори виникнення світових фінансових криз. Наслідки впливу світових фінансових криз на економіку України	Знання механізму впливу світових фінансових криз на фінансову безпеку України	Здійснювати об'єктивний і всебічний моніторинг економіки і фінансової сфери з метою виявлення і прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз	Презентувати результати моніторингу економіки і фінансової сфери та виявлених внутрішніх і зовнішніх загроз	Відповідальність за точну ідентифікацію ключових загроз фінансовій стабільності України

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Основи фінансової безпеки України

Тема 1. Теоретичні основи забезпечення фінансової безпеки України

1.1. Сутність і місце фінансової безпеки України в системі її економічної безпеки.

Ступінь захищеності фінансових інтересів держави, стан фінансової, грошово-кредитної, бюджетної, податкової, валютної, банківської, інвестиційної, митно-тарифної, розрахункової та фондової систем, що характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів.

1.2. Фінансова нестабільність як головна загроза фінансовій безпеці України.

Фінансова нестабільність пов'язана з міжнародними валютними та фінансовими дисбалансами. Проблеми фінансової нестабільності України та її інтеграції у міжнародні економічні відносини. Ефективності протидії наростанню економічної кризи в Україні.

1.3. Обґрунтування необхідності формування системи фінансової безпеки України як основи її економічної стабільності.

Спроможність держави ефективно формувати та раціонально використовувати фінансові ресурси, достатні для задоволення її потреб, шляхом виконання зобов'язань і забезпечення соціально-економічного розвитку.

Тема 2. Методичні засади забезпечення фінансової безпеки України

2.1. Аналіз існуючої методології в сфері фінансової безпеки України.

Забезпечення дієвої системи фінансової безпеки; недосконалість бюджетної політики і нецільове використання коштів бюджету; ефективність податкової системи, масове ухилення від сплати податків; значні обсяги державного та гарантованого державою боргу, проблеми з його

обслуговування; різкі зміни рівня цін та курсу національної валюти; значна різниця співвідношення доходів найбільш і найменш забезпеченого населення та недостатня соціальна захищеність певних груп населення; невисокий рівень капіталізації банківської системи, невеликі обсяги довгострокового банківського кредитування та значний рівень відсоткових ставок із кредитів; залежність реформування економіки країни від отримання іноземних кредитів.

2.2. Методики комплексної оцінки фінансової безпеки держави.

Методика оцінки бюджетної та боргової безпеки України. Методика оцінки грошово-кредитної безпеки України. Методика оцінки валютної безпеки України. Методика оцінки безпеки національного фондового та страхового ринків.

2.3. Посилення ролі соціально-організаційних факторів при забезпеченні фінансової безпеки у сфері матеріального виробництва.

Сутність та роль соціально-організаційних факторів при забезпеченні фінансової безпеки України. Врахування соціально-організаційних факторів при забезпеченні фінансової безпеки України.

Тема 3. Система фінансової безпеки України

3.1. Методичні підходи щодо формування системи фінансової безпеки держави.

Фінансова безпека – багаторівнева система, яку утворює низка підсистем, кожна з яких має власну структуру та логіку розвитку. Система фінансової безпеки відіграє роль надсистеми, одночасно вона є і підсистемою економічної безпеки держави (яка, у свою чергу є складовою національної безпеки держави та міжнародної економічної безпеки).

3.2. Основні складові системи фінансової безпеки України.

Суб'єкти фінансової безпеки: окремі громадяни, домашні господарства, населення в цілому, підприємства, організації, установи, галузі господарського комплексу, регіони, окремі сектори економіки, держава, міждержавні утворення, а також світові співтовариства.

Тема 4. Бюджетна та боргова безпека України

4.1. Сутність бюджетної безпеки держави.

Спроможність бюджетної системи забезпечити платоспроможність держави під час збалансування доходів і видатків та ефективно використати

тання бюджетних коштів у процесі виконання функцій державного регулювання економічного розвитку, реалізації соціальної політики, а також утримання органів державного управління, забезпечення національної безпеки й оборони.

4.2. Основні фактори та показники бюджетної безпеки України.

Характеристики бюджетної безпеки: ступінь збалансованості; цілісність бюджетної системи; ретельність складання, процедури розгляду та затвердження бюджету; обсяги бюджетного фінансування; наявність або відсутність бюджетних резервів; характер касового виконання бюджету; чисельність податкових пільг; дотримання бюджетної дисципліни.

4.3. Місце та значення боргової безпеки держави в системі економічної безпеки України.

Сутність боргової безпеки держави. Наслідки збільшення державного боргу: зростання інфляції високими темпами, випередження цін над виплатами заробітних плат, залежність країни від кредиторів та збільшення зобов'язань України виконувати їх умови, девальвація національної валюти, а отже і погіршення рівня якості життя населення, зменшення їх реальних доходів, значне зростання цін на енергоносії для населення та виробничої сфери, та ін.

Змістовий модуль 2.

Структура фінансової безпеки України

Тема 5. Забезпечення грошово-кредитної безпеки України

5.1. Основні інструменти забезпечення грошово-кредитної безпеки України.

Характер формування грошової маси як одного з найважливіших елементів фінансової системи. Скорочення темпів зростання інвестицій у реальний сектор економіки; зниження кредитної активності, орієнтованої на тривалі терміни погашення кредитів; умов, коли не має змоги зменшувати рівень відсоткових ставок комерційних банків, у зв'язку з чим не лише підвищується вартість грошових (фінансових) ресурсів, а й виникають додаткові витрати бюджету на обслуговування боргу; зниження купівельної спроможності національної валюти; збільшення

валютних ризиків; зменшення норм заощаджень серед населення і потенційних масштабів коштів, що могли б залучатися банками з метою здійснення їх кредитної діяльності. Основи функціонування ринку капіталів. Заощадження як джерело та межа пропозиції на ринку капіталу. Попит на гроші як капітал. Графічна модель ринку капіталу. Інструменти ринку капіталів.

5.2. Фінансова діагностика в комплексі грошово-кредитної безпеки держави.

Статистичний аналіз у діагностиці. Факторний аналіз у діагностиці. Методи математичного програмування у діагностиці. Економіко-математичне моделювання у діагностиці. Комплексна діагностика економічного стану. Експрес-діагностика. Оперативна діагностика діяльності підприємства. Функціональна діагностика. Параметрична діагностика. Структурна діагностика. Організаційна діагностика. Систематична діагностика. Епізодична діагностика. Кількісна діагностика.

5.3. Методичні основи використання фінансових методів і важелів у системі грошово-кредитної безпеки.

Завдання і функції Національного банку України (НБУ). Операції НБУ. Організація нагляду Національного банку України за діяльністю комерційних банків. Санкції, які застосовуються НБУ за порушення банківського законодавства. Центральний банк як орган державного регулювання грошової сфери. Грошово-кредитна політика Центрального банку: сутність, цілі (стратегічні, проміжні, поточні), інструменти (опосередкованого та прямого впливу), грошово-кредитної політики. Класифікація критеріїв грошово-кредитної політики.

5.4. Контроль та оцінка в системі грошово-кредитної безпеки.

Контроль та аудит у Центральному банку. Основні цілі та структура контролю у Центральному банку. Принципи та елементи ефективної системи внутрішнього контролю у Центральному банку. Роль і завдання внутрішнього аудиту.

Тема 6. Основи формування валютної безпеки України

6.1. Сутність валютної безпеки України.

Забезпеченість держави достатніми валютними коштами, підтримання стабільності внутрішньої та зовнішньої купівельної спромож-

ності грошової одиниці, накопичення необхідного обсягу валютних резервів, виконання міжнародних зобов'язань; стан курсоутворення, направлений на розвиток вітчизняного експорту та приплив іноземних інвестицій.

6.2. Чинники, що визначають валютну безпеку України.

Зниження купівельної спроможності національної валюти; збільшення валютних ризиків. Фінансування тимчасового платіжного дисбалансу шляхом змін у рівні резервування і грошових зобов'язань перед іншими країнами. Валютний контроль у поєднанні з фіксованим валютним курсом. Вільно плаваючий валютний курс. Постійно фіксований валютний курс, на підтримку якого має орієнтуватися вся внутрішня економіка. Регульоване плавання валют.

6.3. Інформаційне забезпечення оцінки валютної безпеки України.

Дилінгові центри, які оснащені спеціальною технікою з метою швидкого укладення угод (в реальному часі) – телефонами, інформаційною та дилінговою апаратурою. Системи, які мають право вводити свою інформацію на спеціальні сторінки; інформація про котирування валютних курсів щосекунди змінюється завдяки введенню банками своїх значень курсів. Постійна зміна котирування банками-контриб'юторами, як основа інформації про рух валютних курсів і побудови графіків при технічному аналізі. Агентства, які готують інформацію про події економічного, політичного життя у вигляді маленьких повідомлень, які з'являються на екрані в хронологічній послідовності під короткими заголовками. Інформаційні агенції "Доу Джонс Телерейд", "Блумберг", "Рейтер".

6.4. Методичні основи регулювання валютної безпеки України.

Валютне регулювання: суть і необхідність. Суб'єкти валютного регулювання. Органи валютного регулювання. Валютне регулювання та контроль в Україні. Пряме та опосередковане валютне регулювання. Інструменти валютного регулювання (адміністративні та економічні). Основні положення порядку обігу іноземної валюти на території України. Регламентація статусу валюти та порядку здійснення операцій з нею (правила купівлі-продажу, ввозу-вивозу, використання валютного виторгу, здійснення валютних платежів, накопичення золотовалютних запасів тощо). Золотовалютні запаси в системі валютного регулювання.

Тема 7. Забезпечення безпеки національного фондового та страхового ринків

7.1. Система безпеки національного фондового ринку.

Обсяг емісії цінних паперів. Значення зростання обсягів біржової торгівлі. Домінування вторинної торгівлі. Оптимізація обсягів капіталізації фондового ринку. Фінансовий стан емітентів, власників, покупців, організаторів торгівлі, торговців, інститутів спільного інвестування, посередників, консультантів, реєстраторів, депозитаріїв, зберігачів. Індикатори незадовільного рівня безпеки фондового ринку.

7.2. Концепція безпеки страхового ринку України.

Низький рівень поширення страхових послуг. Значна капіталізація страхового ринку в порівнянні з іншими небанківськими фінансовими ринками України. Загроза зменшення частки страхових премій по відношенню до валового внутрішнього продукту. Ризик зниження рівня виплат за укладеними договорами страхування. Ризик зниження частки страхування життя в загальному обсязі зібраних страхових премій.

7.3. Основні складові безпеки страхового ринку.

Рівень забезпеченості страхових компаній фінансовими ресурсами. Вплив факторів внутрішнього та зовнішнього середовища на страховий ринок. Гармонізація в часі та просторі фінансових інтересів страховика з інтересами інших учасників страхового процесу. Мінімізація впливу загроз на загальний рівень фінансової безпеки ринку страхових послуг.

7.4. Аналіз і оцінки рівня безпеки фондового та страхового ринків.

Індикатори рівня безпеки фондового та страхового ринків: рівень капіталізації фондового ринку, обсяг торгів на фондовому ринку, частка вітчизняних інвесторів на фондовому ринку, темп зростання капіталізації фондового ринку, показник проникнення страхування (страхові премії до ВВП), показник "щільності страхування" (страхові премії на одну особу), частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій, рівень страхових виплат, частка премій, що належать перестраховикам-нерезидентам, частка сукупного обсягу статутних капіталів страхових компаній, що належать нерезидентам у загальному їх обсязі.

Тема 8. Світові фінансові кризи та їх вплив на фінансову безпеку держави

8.1. Причини та наслідки світових фінансових криз.

Фактори виникнення світових фінансових криз. Об'єктивний і всебічний моніторинг економіки і фінансової сфери з метою виявлення і прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз інтересам об'єктів фінансової безпеки; розрахунок порогових, граничнодопустимих значень фінансових та соціально-економічних показників, перевищення яких може провокувати фінансову нестабільність та фінансову кризу; діяльність держави щодо виявлення і попередження внутрішніх і зовнішніх загроз фінансовій безпеці.

8.2. Передумови виникнення світових фінансових криз.

Надмірна доларизація світової економіки, високі ціни на енергоносії, загальне загострення ситуації на світових фінансово-кредитних та фондових ринках, крах всесвітньо відомих найпотужніших інвестиційних банків та втрата віри в надійність банківських та інших фінансових установ.

8.3. Вплив фінансових криз на фінансову безпеку держави.

Катастрофічне падіння виробництва, зростання кількості зареєстрованих безробітних, зростання заборгованості з виплати заробітної плати працівникам, досить високий темп інфляції, зростання вартості державних зовнішніх запозичень для України. Зниження рівня життя населення.

4. Структура навчальної дисципліни

Під час вивчення дисципліни "Фінансова безпека України" студент має ознайомитися з програмою дисципліни, її структурою, формами та методами навчання, видами та методами контролю знань.

Тематичний план дисципліни "Фінансова безпека України" включає 2 модулі, в рамках яких розглядається 8 тем, які логічно пов'язують кілька навчальних елементів дисципліни за змістом та взаємозв'язками.

Навчальний процес здійснюється у таких формах: лекційні, семінарські, та практичні заняття, самостійна робота студента. Структура залікового кредиту дисципліни наведена у таблиці 4.1.

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		лекційні	практичні (семінарські)	самостійна робота		лекційні	практичні (семінарські)	самостійна робота
			підготовка до занять				підготовка до занять	
Змістовий модуль 1. Основи фінансової безпеки України								
<i>Тема 1.</i> Теоретичні основи забезпечення фінансової безпеки України	13	2	2	9	13	2	2	9
<i>Тема 2.</i> Методичні засади забезпечення фінансової безпеки України	13	2	2	9	13	2	2	9
<i>Тема 3.</i> Система фінансової безпеки України	13	2	2	9	13	2	2	9
<i>Тема 4.</i> Бюджетна та боргова безпека України	13	2	2	9	13	2	2	9
Змістовий модуль 2. Структура фінансової безпеки України								
<i>Тема 5.</i> Забезпечення грошово-кредитної безпеки України	14	2	2	10	14	2	2	10
<i>Тема 6.</i> Основи формування валютної безпеки України	14	2	2	10	14	2	2	10
<i>Тема 7.</i> Забезпечення безпеки національного фондового та страхового ринків	14	2	2	10	14	2	2	10
<i>Тема 8.</i> Світові фінансові кризи та їх вплив на фінансову безпеку держави	14	2	2	10	14	2	2	10
<i>Всього</i>	108	16	16	76	108	16	16	76

5. Теми та плани семінарських занять

Семінарське заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами доповіді та презентації з окреслених питань (табл. 5.1), їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові бали за кожне семінарське заняття виставляються у відповідний журнал. Отримані студентом бали за окремі семінарські заняття враховуються в процесі накопичення підсумкових балів з даної навчальної дисципліни. Проведення семінарських занять дозволяє вирішувати такі дидактичні цілі:

оптимально поєднувати лекційні заняття із систематичною самостійною навчально-пізнавальною діяльністю студентів, їх теоретичну підготовку з практичною;

розвивати уміння, навички розумової праці, творчого мислення, вміння використовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань;

формуванню у студентів інтерес до науково-дослідної роботи і залучення їх до наукових досліджень, які здійснює кафедра;

забезпечувати системне повторення, поглиблення і закріплення знань студентів за певною темою.

Таблиця 5.1

Плани семінарських занять

Назва теми	Програмні питання	Кількість годин	Література
1	2	3	4
Змістовий модуль 1. Основи фінансової безпеки України			
<i>Тема 1. Теоретичні основи забезпечення фінансової безпеки України</i>	<i>Тема семінарського заняття "Сутність та засоби забезпечення фінансової безпеки України":</i> 1. Сутність фінансової безпеки. 2. Роль підприємства в системі національної безпеки	2	[9; 19]

1	2	3	4
	<p>3. Основні показники ефективності діяльності підприємства.</p> <p>4. Інтегральні методики оцінки фінансової безпеки, переваги та недоліки їх використання.</p> <p>5. Проблема вибору показників для оцінки фінансової безпеки держави.</p> <p>6. Прийоми та методи оцінки складових фінансової безпеки держави</p>		
<p>Тема 3. Система фінансової безпеки України</p>	<p><i>Тема семінарського заняття "Склад та функції системи фінансової безпеки України":</i></p> <p>1. Сутність системи фінансової безпеки України.</p> <p>2. Формування системи фінансової безпеки України та управління нею.</p> <p>3. Фінансова сфера діяльності підприємства як чинник фінансової безпеки держави, основні критерії її ефективної роботи.</p> <p>4. Необхідність визначення бюджетної та боргової безпеки України.</p> <p>5. Підходи до формування системи показників для оцінки бюджетної та боргової безпеки України.</p> <p>6. Методи і прийоми оцінки бюджетної та боргової безпеки України</p>	2	[4; 6; 9; 13; 15]
<p>Змістовий модуль 2. Структура фінансової безпеки України</p>			
<p>Тема 5. Забезпечення грошово-кредитної безпеки України</p>	<p><i>Тема семінарського заняття "Особливості розбудови грошово-кредитної та валютної безпеки України":</i></p> <p>1. Сутність грошово-кредитної безпеки України.</p> <p>2. Показники оцінки різних сфер діяльності банківської системи.</p> <p>3. Методики оцінки грошово-кредитної безпеки України</p>	2	[1; 2; 8; 12; 19]

1	2	3	4
Тема 7. Забезпечення безпеки національного фондового та страхового ринків	<p><i>Тема семінарського заняття "Особливості безпеки національного фондового та страхового ринків":</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Система безпеки фондового та страхового ринків України. 2. Інвестиційний аспект у концепції фінансової безпеки України. 3. Основні складові безпеки фондового та страхового ринків. 4. Аналіз і оцінки рівня безпеки фондового та страхового ринків 	1	[5; 14; 17]
Тема 8. Світові фінансові кризи та їх вплив на фінансову безпеку держави	<p><i>Тема семінарського заняття "Особливості світових фінансових криз та їх впливу на фінансову безпеку України":</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Циклічність розвитку економіки, види фінансових криз. 2. Передумови та наслідки фінансових криз. 3. Вплив фінансових криз на фінансову безпеку держави 	1	[3; 4; 11; 16; 21]
Усього годин		8	

6. Теми практичних занять

Практичне заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організовує детальний розгляд окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом сформульованих завдань. Проведення таких занять ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах, опитуванні для виявлення ступеня оволодіння необхідними теоретичними положеннями, наборі завдань різного рівня складності для розв'язування їх на занятті. Основні завдання практичних занять можна сформулювати в такий спосіб: поглиблення та уточнення знань, набутих на лекціях і в процесі самостійної роботи, формування інтелектуальних умінь та навичок планування, аналізу й узагальнень, тощо. Практичне заняття включає проведення попереднього

контролю знань, вмінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань із їхнім обговоренням, розв'язування контрольних завдань, їхню перевірку, оцінювання (табл. 6.1).

Таблиця 6.1

Тематика практичних занять

Назви тем	Теми практичних занять (за модулями)	Кількість годин	Рекомен- дована література
1	2	3	4
Змістовий модуль 1.			
Основи фінансової безпеки України			
<i>Тема 2.</i> Методичні засади забезпечення фінансової безпеки України	Забезпечення дієвої системи фінансової безпеки; ефективність податкової системи; різкі зміни рівня цін та курсу національної валюти; значна різниця співвідношення доходів найбільш і найменш забезпеченого населення; рівень капіталізації банківської системи, залежність реформування економіки країни від отримання іноземних кредитів. Методика оцінки бюджетної та боргової безпеки України. Методика оцінки грошово-кредитної безпеки України. Методика оцінки валютної безпеки України. Методика оцінки безпеки національного фондового та страхового ринків	2	[9; 19]
<i>Тема 4.</i> Бюджетна та боргова безпека України	Спроможність бюджетної системи забезпечити платоспроможність держави під час збалансування доходів і видатків та ефективного використання бюджетних коштів. Ступінь збалансованості; цілісність бюджетної системи; ретельність складання, процедури розгляду та затвердження бюджету; обсяги бюджетного фінансування; наявність або відсутність бюджетних резервів	2	[4; 6; 13; 15]

1	2	3	4
	<p>Характер касового виконання бюджету. Сутність боргової безпеки держави. Зростання інфляції, випередження цін над виплатами заробітних плат, залежність країни від кредиторів та збільшення зобов'язань України, девальвація національної валюти, погіршення рівня якості життя населення, зменшення їх реальних доходів, зростання цін на енергоносії для населення та виробничої сфери</p>		
<p>Змістовий модуль 2. Структура фінансової безпеки України</p>			
<p><i>Тема 6. Основи формування валютної безпеки України</i></p>	<p>Забезпеченість держави валютними коштами, підтримування стабільності внутрішньої та зовнішньої купівельної спроможності грошової одиниці, накопичення необхідного обсягу валютних резервів, виконання міжнародних зобов'язань; стан курсоутворення.</p> <p>Зниження купівельної спроможності національної валюти; збільшення валютних ризиків. Фінансування тимчасового платіжного дисбалансу. Валютний контроль у поєднанні з фіксованим валютним курсом. Регульоване плавання валют.</p> <p>Валютне регулювання та контроль в Україні. Пряме та опосередковане валютне регулювання. Інструменти валютного регулювання (адміністративні та економічні). Основні положення порядку обігу іноземної валюти на території України. Регламентація статусу валюти та порядку здійснення операцій з нею. Золотовалютні запаси в системі валютного регулювання</p>	2	[12]

1	2	3	4
<p>Тема 7. Забезпечення безпеки національного фондового та страхового ринків</p>	<p>Обсяг емісії цінних паперів. Зростання обсягів біржової торгівлі. Домінування вторинної торгівлі. Оптимізація обсягів капіталізації фондового ринку. Фінансовий стан емітентів, власників, покупців, організаторів торгівлі, посередників, консультантів, реєстраторів, депозитаріїв, зберігачів.</p> <p>Рівень поширення страхових послуг. Капіталізація страхового ринку. Загроза зменшення частки страхових премій по відношенню до ВВП. Ризик зниження рівня виплат за укладеними договорами страхування. Ризик зниження частки страхування життя в загальному обсязі зібраних страхових премій.</p> <p>Рівень забезпеченості страхових компаній фінансовими ресурсами. Вплив факторів внутрішнього та зовнішнього середовища на страховий ринок. Гармонізація в часі та просторі фінансових інтересів страховика з інтересами інших учасників страхового процесу.</p> <p>Рівень капіталізації фондового ринку, обсяг торгів на фондовому ринку, частка вітчизняних інвесторів на фондовому ринку, темп зростання капіталізації фондового ринку, показник проникнення страхування (страхові премії до ВВП), показник "щільності страхування" (страхові премії на одну особу), частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій, рівень страхових виплат, частка премій, що належать перестраховикам-нерезидентам, частка сукупного обсягу статутних капіталів страхових компаній</p>	1	[5; 14; 17]

1	2	3	4
Тема 8. Світові фінансові кризи та їх вплив на фінансову безпеку держави	Об'єктивний і всебічний моніторинг економіки і фінансової сфери; розрахунок граничних, граничнодопустимих значень фінансових та соціально-економічних показників, діяльність держави щодо виявлення і попередження внутрішніх і зовнішніх загроз фінансовій безпеці. Доларизація світової економіки, високі ціни на енергоносії. Падіння виробництва, зростання кількості зареєстрованих безробітних, зростання заборгованості з виплати заробітної плати працівникам, зростання вартості державних зовнішніх запозичень для України. Зниження рівня життя населення	1	[3; 4; 11; 16; 21]

6.1. Приклади типових практичних завдань за темами

Змістовий модуль 1.

Основи фінансової безпеки України

Тема 4. Бюджетна та боргова безпека України

Розрахувати показники індикаторів стану бюджетної безпеки України, визначити їх відхилення від нормативних значень за 2005 – 2011 рр. Зробити відповідні висновки.

Використовувати дані офіційної статистики. Результати розрахунків представити у наступному вигляді (табл. 6.2):

Таблиця 6.2

Розрахунок показників індикаторів стану бюджетної безпеки

Індикатор	Порогове значення	Фактичне значення по роках						
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, %	не більше 30 %							

Закінчення табл. 6.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Відношення дефіциту державного бюджету до ВВП, %	не більше 3 %							
Обсяг трансфертів з державного бюджету, % до ВВП	не більше 10 – 15 %							
Амплітуда коливань бюджетних трансфертів на одну особу між регіонами, %	не більше 20 – 30 %							
Амплітуда коливань бюджетних видатків на одну особу між регіонами, %	не більше 20 – 30 %							
Відношення загального обсягу державного боргу до ВВП, %	не більше 55 %							
Рівень зовнішньої заборгованості на одну особу, дол. США	не більше 200 дол. США							

Приклади тестів за темами

1. Що становить економічна безпека:

- а) умова економічного розвитку;
- б) ціль економічного розвитку;
- в) принцип економічного розвитку;
- г) закон економічного розвитку?

2. Де вперше було запущене в обіг поняття "економічна безпека":

- а) у Китаї;
- б) у Росії;
- в) у США;
- г) у Німеччині?

3. Коли це поняття було вперше запущене в обіг:

- а) у 1917 р.;
- б) у 1934 р.;
- в) у 1941 р.;
- г) у 1994 р.?

4. Що є основним мотивом будь-якої господарської діяльності:

- а) інстинкт;
- б) інтерес;

- в) страх;
- г) вказівки?

5. Який компонент є основним (центральним) у системі економічної безпеки:

- а) погрози економічним інтересам;
- б) умови взаємодії інтересів і погроз;
- в) економічні інтереси;
- г) у цій системі немає центрального компонента?

6. Які інтереси господарюючих суб'єктів формують конкурентне середовище:

- а) конфронтуючі;
- б) розбіжні;
- в) співпадаючі;
- г) паралельні?

7. Який шлях подолання протистояння інтересів господарюючих суб'єктів є найбільш цивілізованим:

- а) безкомпромісна боротьба між носіями конфронтуючих інтересів;
- б) односторонні поступки носіям конфронтуючих інтересів;
- в) формування балансу конфронтуючих інтересів;
- г) цивілізованого шляху не існує?

8. Хто найбільшою мірою може забезпечити економічну безпеку країни:

- а) держава;
- б) особистість;
- в) суспільство;
- г) зовнішні сили?

9. Як прийнято називати можливі шляхи забезпечення продовольчої безпеки країни:

- а) активний і пасивний;
- б) головний і другорядний;
- в) раціональний і нераціональний;
- г) правильний і неправильний?

10. Як зазвичай називається масовий від'їзд із даної країни висококласних фахівців у галузі науки й техніки на роботу в інші країни:

- а) обмін досвідом;
- б) розширення співробітництва;
- в) витік мізків;
- г) інтелектуальна експансія?

11. Як називається платне придбання державою власності приватних юридичних або фізичних осіб:

- а) конфіскація;
- б) націоналізація;
- в) реструктуризація;
- г) приватизація?

12. Як називається посадова особа, що несе відповідальність перед арбітражним судом за виконання його рішення:

- а) прокурор;
- б) секретар суду;
- в) судовий пристав?

13. Що є основним джерелом погроз інтересам в економічній сфері:

- а) несприятливо складні обставини;
- б) протилежно спрямовані інтереси;
- в) непрозорість діяльності конкурентів;
- г) наявність "сірих зон" в інформаційному полі?

14. Що в нашій країні відповідає інтересам особистості, суспільства й держави у військово-економічній сфері:

- а) ліквідація військово-промислового комплексу;
- б) дотримання принципу оборонної достатності;
- в) повна прозорість військово-економічної діяльності для іноземних держав?

15. До фінансових агентів держави відносяться:

- а) державні установи, які виконують функції управління фінансовою системою та її окремими ланками, а також функції нагляду;
- б) фінансові установи, які безпосередньо беруть участь у формуванні фінансових потоків в межах країни;
- в) приватні особи, які виступають контрагентами фінансових установ та держави в процесах формування фінансових потоків;
- г) немає правильних варіантів.

7. Самостійна робота студентів

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються студентом самостійно під методичним керівництвом викладача.

Мета СРС – засвоєння в повному обсязі навчальної програми та формування у студентів загальних і професійних компетентностей, які відіграють суттєву роль у становленні майбутнього фахівця вищого рівня кваліфікації.

Навчальний час, відведений для самостійної роботи студентів денної форми навчання, визначається навчальним планом. У ході самостійної роботи студент має перетворитися на активного учасника навчального процесу, навчитися свідомо ставитися до оволодіння теоретичними і практичними знаннями, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, нести індивідуальну відповідальність за якість власної професійної підготовки. СРС включає: опрацювання лекційного матеріалу; опрацювання та вивчення рекомендованої літератури, основних термінів та понять за темами дисципліни; підготовку до практичних, семінарських, лабораторних занять; підготовку до виступу на семінарських заняттях; поглиблене опрацювання окремих лекційних тем або питань; виконання індивідуальних завдань за вивченою темою; написання есе за заданою проблематикою; пошук (підбір) та огляд літературних джерел за заданою проблематикою дисципліни; аналітичний розгляд наукової публікації.

Необхідним елементом успішного засвоєння матеріалу навчальної дисципліни є самостійна робота студентів з вітчизняною та закордонною спеціальною економічною літературою, нормативними актами з питань державного регулювання економіки, статистичними матеріалами. Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам для засвоєння теоретичних знань з навчальної дисципліни, наведені в табл. 7.1.

Таблиця 7.1

Завдання для самостійної роботи студентів та форми її контролю

Назва теми	Зміст самостійної роботи студентів	Кількість годин	Форми контролю СРС	Література
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1. Основи фінансової безпеки України				
<i>Тема 1.</i> Теоретичні основи забезпечення фінансової безпеки України	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу за темою "Нормативно-правове забезпечення фінансової безпеки України"	9	Презентації у програмі Power Point	[9; 19]

1	2	3	4	5
<i>Тема 2. Методичні засади забезпечення фінансової безпеки України</i>	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Підготовка доповіді на тему "Коротка характеристика основних методик оцінки фінансової безпеки України"	9	Представлення доповіді	[9; 19]
<i>Тема 3. Система фінансової безпеки України</i>	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання індивідуального завдання за темою "Основи формування та розвитку системи фінансової безпеки України"	9	Опитування за темою 3. Захист індивідуального завдання	[9; 19]
<i>Тема 4. Бюджетна та боргова безпека України</i>	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до тестування за темами 1 – 4. Виконання індивідуального завдання за темою "Шляхи забезпечення бюджетної та боргової безпеки України"	9	Тестування за темами 1 – 4. Захист індивідуального завдання	[4; 6; 13; 15]
Змістовий модуль 2. Структура фінансової безпеки України				
<i>Тема 5. Забезпечення грошово-кредитної безпеки України</i>	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Самостійне опрацювання лекційного матеріалу: Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України. Характеристика основних заходів із забезпечення грошово-кредитної безпеки	10	Перевірка домашніх завдань (усна доповідь)	[1; 2; 8; 19]

1	2	3	4	5
Тема 6. Основи формування валютної безпеки України	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання індивідуального завдання за темою "Оцінка кон'юнктури валютного ринку" або за темою "Проблеми та перспективи розвитку валютного ринку України"	10	Опитування за темою 6. Захист індивідуального завдання	[12]
Тема 7. Забезпечення безпеки національного фондового та страхового ринків	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка презентації за темою: "Внутрішні та зовнішні загрози безпеці фондового та страхового ринків"	10	Презентація та захист есе	Основна: [5; 14; 17]
Тема 8. Світові фінансові кризи та їх вплив на фінансову безпеку держави	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка презентації за темою: "Шляхи забезпечення стійкого фінансового розвитку держави"	10	Колоквіум за змістовим модулем 1	Основна: [3; 4; 11; 16; 21]

8. Контрольні запитання для самодіагностики

1. Сутність та визначення фінансової безпеки держави.
2. Вплив зовнішніх боргів на фінансову безпеку держави.

3. Основні елементи механізму забезпечення фінансової безпеки України.

4. Характеристики боргової безпеки держави.

5. Роль суб'єктів фінансової безпеки держави.

6. Стратегія фінансової безпеки держави.

7. Характеристики бюджетної безпеки.

8. Вплив інфляції на фінансову безпеку держави.

9. Основні напрямки забезпечення фінансової безпеки України.

10. Значення грошово-кредитної політики для забезпечення фінансової безпеки держави.

11. Значення бюджетної безпеки для економіки держави.

12. Вплив банківського сектору на фінансову безпеку держави.

13. Сутність валютної безпеки держави.

14. Основні показники оцінки фінансової безпеки держави.

15. Соціальний аспект фінансової безпеки держави.

16. Об'єкти фінансової безпеки держави.

17. Вплив інфляції на фінансову безпеку держави.

18. Основні проблеми бюджетної системи України.

19. Сутність інвестиційної безпеки держави.

20. Пріоритетні національні інтереси в області фінансової безпеки держави.

21. Заходи підвищення боргової безпеки.

22. Механізм забезпечення фінансової безпеки держави.

23. Основні загрози інвестиційній безпеці держави.

24. Основні загрози фінансовій безпеці держави.

25. Формування методології аналізу фінансової безпеки України.

26. Нормативно-правове забезпечення фінансової діяльності промислового підприємства в Україні.

27. Податкова політика України, її взаємозв'язок з фінансовою безпекою підприємства.

28. Діагностика кризового стану підприємства.

29. Методики оцінювання рівня фінансової безпеки країни.

30. Шляхи забезпечення соціальної та фінансової безпеки людини в суспільстві.

31. Показники і індикатори фінансової безпеки України.

32. Внутрішні та зовнішні загрози фінансовій безпеці країни.

33. Світовий рейтинг України з питань фінансової безпеки.
34. Шляхи забезпечення стійкого фінансового розвитку держави.
35. Методики розрахунку рівня економічної безпеки України.
36. Умови економічного розвитку.
37. Цілі економічного розвитку.
38. Принципи економічного розвитку.
39. Закони економічного розвитку.
40. Погрози економічним інтересам.
41. Умови взаємодії інтересів і погроз.
42. Безкомпромісна боротьба між носіями конфронтуючих інтересів.
43. Однобічні поступки носіям конфронтуючих інтересів.
44. Формування балансу конфронтуючих інтересів.
45. Економічна безпека як стан національної економіки.
46. Загрози економічній безпеці України як сукупність наявних та потенційно можливих явищ і чинників.
47. Критерії економічної безпеки як реальні статистичні показники.
48. Індикатори економічної безпеки як реальні статистичні показники розвитку економіки країни.
49. Оптимальні значення індикаторів як інтервал величин, у межах яких створюються найбільш сприятливі умови для відтворюваних процесів в економіці.
50. Порогові значення індикаторів як кількісні величини, порушення яких викликає несприятливі тенденції в економіці.
51. Граничні значення індикаторів як кількісні величини, порушення яких викликає загрозливі процеси в економіці.
52. Складові економічної безпеки: макроекономічна, фінансова, зовнішньоекономічна, інвестиційна, науково-технологічна, енергетична, виробнича, демографічна, соціальна, продовольча безпека.
53. Макроекономічна безпека як стан економіки, при якому досягається збалансованість макроекономічних відтворювальних пропорцій.
54. Фінансова безпека як стан бюджетної, грошово-кредитної, банківської, валютної системи та фінансових ринків.
55. Бюджетна безпека як стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів.

56. Валютна безпека як стан курсоутворення, який створює оптимальні умови для поступального розвитку вітчизняного експорту.

57. Грошово-кредитна безпека як стан грошово-кредитної системи, який характеризується стабільністю грошової одиниці, доступністю кредитних ресурсів та таким рівнем інфляції, що забезпечує економічне зростання та підвищення реальних доходів населення.

58. Боргова безпека як рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень.

59. Безпека страхового ринку як рівень забезпеченості страхових компаній фінансовими ресурсами, який дав би їм змогу в разі потреби відшкодувати обумовлені в договорах страхування збитки їх клієнтів і забезпечити ефективне функціонування.

60. Безпека фондового ринку як оптимальний обсяг капіталізації ринку (з огляду на представлені на ньому цінні папери, їх структуру та рівень ліквідності).

61. Зовнішньоекономічна безпека як стан відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам.

62. Інвестиційна безпека як рівень національних та іноземних інвестицій, який здатен забезпечити довгострокову позитивну економічну динаміку.

63. Науково-технологічна безпека – це такий стан науково-технологічного та виробничого потенціалу держави, який дає змогу забезпечити належне функціонування національної економіки, достатнє для досягнення та підтримки конкурентоздатності вітчизняної продукції, а також гарантування державної незалежності за рахунок власних інтелектуальних і технологічних ресурсів.

64. Енергетична безпека як стан економіки, який забезпечує захищеність національних інтересів у енергетичній сфері від наявних і потенційних загроз внутрішнього та зовнішнього характеру.

65. Соціальна безпека як стан розвитку держави, при якому держава здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення незалежно від впливу внутрішніх та зовнішніх загроз.

66. Демографічна безпека як стан захищеності держави, суспільства та ринку праці від демографічних загроз.

67. Продовольча безпека як рівень продовольчого забезпечення населення, який гарантує соціально-економічну та політичну стабільність у суспільстві.

68. Виробнича безпека як рівень розвитку промислового комплексу країни, що здатний забезпечити зростання економіки та розширене її відтворення.

9. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, перевірки завдань, що винесені на поточний контроль тощо.

Формами організації індивідуально-консультативної роботи є:

1) за засвоєнням теоретичного матеріалу – консультації: індивідуальні (запитання-відповідь стосовно проблемних питань матеріалу дисципліни); групові (типові приклади-ситуації);

2) за засвоєнням практичного матеріалу – консультації індивідуальні (розгляд практичних завдань, стосовно яких виникли запитання) й групові (розгляд рольових ігор, які потребують колективного обговорення);

3) для комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу: індивідуальний захист самостійних та індивідуальних завдань; підготовки рефератів для виступу на науковому семінарі або на науковій конференції.

10. Методи навчання

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчального процесу передбачено застосування сучасних освітніх технологій (активних і інтерактивних форм навчання): проблемних лекцій, семінарів-дискусій, міні-лекцій, кейсів, ділових ігор.

Розподіл активних та інтерактивних форм навчання за темами навчальної дисципліни наведено в табл. 10.1.

**Розподіл активних і інтерактивних форм навчання за темами
навчальної дисципліни**

Назва теми	Освітні технології (активні та інтерактивні форми проведення занять)
<i>Тема 1.</i> Теоретичні основи забезпечення фінансової безпеки України	<i>Проблемна лекція</i> з питання "Основні принципи, цілі та завдання фінансової безпеки України"; <i>семінар-дискусія</i> : "Нормативне закріплення принципів безпеки держави"; <i>презентація</i> результатів роботи в малих групах
<i>Тема 2.</i> Методичні засади забезпечення фінансової безпеки України	<i>Міні-лекція</i> : "Схема генезису фінансової безпеки України та нормативне закріплення її принципів"; <i>презентація</i> результатів роботи в малих групах
<i>Тема 3.</i> Система фінансової безпеки України	<i>Семінар-дискусія</i> з питання "Відносини, пов'язані з діяльністю у сфері забезпечення фінансової безпеки України"; <i>презентація</i> результатів роботи в малих групах
<i>Тема 4.</i> Бюджетна та боргова безпека України	<i>Семінар-дискусія</i> щодо проблем забезпечення бюджетної та боргової безпеки держави
<i>Тема 5.</i> Забезпечення грошово-кредитної безпеки України	<i>Семінар-дискусія</i> з питання "Забезпечення грошово-кредитної безпеки України в умовах кризи"; <i>презентація</i> результатів роботи в малих групах
<i>Тема 6.</i> Основи формування валютної безпеки України	<i>Проблемна лекція</i> з питання "Підсистеми інституціонального базису забезпечення валютної безпеки України"
<i>Тема 7.</i> Забезпечення безпеки національного фондового та страхового ринків	<i>Міні-лекція</i> з питання "Керівні принципи та практичні прийоми управління безпекою фондового та страхового ринку"; <i>презентація</i> результатів роботи в малих групах
<i>Тема 8.</i> Світові фінансові кризи та їх вплив на фінансову безпеку держави	<i>Проблемна лекція</i> з питання "Захист фінансової системи України в умовах загострення міжнародних фінансових криз"

Проблемні лекції спрямовані на розвиток логічного мислення студентів при цьому, увага студентів концентрується на матеріалі, що не знайшов відображення в підручниках.

Міні-лекції передбачають викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу й характеризується його ємністю та складністю.

Семінари-дискусії передбачають обмін думками та поглядами учасників щодо даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формулювати думку й висловлюватися.

11. Методи контролю

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів;

модульний контроль, що проводиться з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті інтегровану оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля.

Поточний контроль з даної навчальної дисципліни проводиться в таких формах:

- активна робота на лекційних заняттях;
- активна участь у виконанні практичних завдань;
- активна участь у дискусії та презентації матеріалу на семінарських заняттях;
- захист індивідуального та комплексного розрахункового завдання;
- перевірка есе за заданою тематикою;
- проведення поточного тестування;
- проведення письмової контрольної роботи;
- експрес-опитування;
- проведення диктанту за лекційним матеріалом.

Модульний контроль з даної навчальної дисципліни проводиться у формі колоквиуму. Колоквиум – це форма перевірки й оцінювання знань студентів у системі освіти у вищих навчальних закладах. Проводиться як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за накопичувальною 100-бальною системою за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни;

ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;

вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків у процесі виконання індивідуальних завдань та завдань, винесених на розгляд в аудиторії;

логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки;

арифметична правильність виконання індивідуального та комплексного розрахункового завдання.

Максимально можливий бал за конкретним завданням ставиться за умови відповідності індивідуального завдання студента або його усної відповіді всім зазначеним критеріям. Відсутність тієї або іншої складової знижує кількість балів. При оцінюванні індивідуальних завдань увага також приділяється якості, самостійності та своєчасності здачі виконаних завдань викладачу, згідно з графіком навчального процесу. Якщо якась із вимог не буде виконана, то бали будуть знижені.

Критерії оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів. Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних та семінарських заняттях.

Критеріями оцінювання есе є: здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань; вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання; застосування аналітичних підходів; якість і чіткість викладення міркувань; логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми; самостійність виконання роботи; грамотність подачі матеріалу; використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ; оформлення роботи.

Порядок підсумкового контролю з навчальної дисципліни.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену. Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей.

Завданням екзамену є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо. В умовах реалізації компетентнісного підходу екзамен оцінює рівень засвоєння студентом компетентностей, що передбачені кваліфікаційними вимогами. Кожен екзаменаційний білет складається з 5 практичних ситуацій, які передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень теоретичної підготовки студента і рівень його компетентності з навчальної дисципліни.

Екзаменаційний білет включає два стереотипних, два діагностичних та одне евристичне завдання, які оцінюються відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Студент, який із поважних причин, підтверджених документально, не мав можливості брати участь у формах поточного контролю, тобто не склав змістовий модуль, має право на його відпрацювання у двотижневий термін після повернення до навчання за розпорядженням декана факультету відповідно до встановленого терміну.

Студент **не може бути допущений** до складання екзамену, якщо кількість балів, одержаних за результатами перевірки успішності під час поточного та модульного контролю відповідно до змістового модуля впродовж семестру, в сумі не досягла 35 балів. Після екзаменаційної сесії декан факультету видає розпорядження про ліквідацію академічної заборгованості. У встановлений термін студент добирає залікові бали.

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі **екзаменаційної "Відомості обліку успішності"**.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: **"60 і більше балів – зараховано"**, **"59 і менше балів – не зараховано"** та заноситься у **залікову "Відомість обліку успішності"** навчальної дисципліни. У випадку отримання менше 60 балів студент обов'язково здає залік після закінчення екзаменаційної сесії у встановлений деканом факультету термін, але не пізніше двох тижнів після початку семестру. У випадку повторного отримання менше 60 балів декан факультету призначає комісію у складі трьох викладачів на чолі із завідувачем кафедри та визначає термін перескладання заліку, після чого приймається рішення відповідно до чинного законодавства: "зараховано" – студент продовжує навчання за графіком навчального процесу, а якщо "не зараховано", тоді декан факультету пропонує студенту повторне вивчення навчальної дисципліни протягом наступного навчального періоду самостійно.

Зразок екзаменаційного білета

Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр

Галузь знань: 1801 "Специфічні категорії"

Спеціальність: 8.18010014 "Управління фінансово-економічною
безпекою"

Навчальна дисципліна: "Фінансова безпека України"

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Необхідно дати ґрунтовні та лаконічні відповіді на поставлені запитання:

- ✓ визначити фактори формування фінансової безпеки України;
- ✓ визначити практичне значення й головні результати оцінювання фінансової безпеки України.

2. Узгодити визначення з термінами, проставляючи біля них відповідні літери:

- а) економічна безпека держави;
- б) індикатор;
- в) стійкість фінансової системи потребує;
- г) модернізація має спрямовуватися на.

Таблиця 1

1. Елемент, що відображає процес або стан об'єкта спостережень, його якісні та кількісні характеристики	
2. Зменшення зовнішньої залежності вітчизняної фінансової системи у спосіб скорочення фінансування споживання за рахунок запозичень на зовнішніх ринках капіталу	
3. Усунення структурних диспропорцій, накопичених у період докризового розвитку	
4. Це такий стан економіки та інститутів влади, за якого забезпечується гарантований захист національних інтересів, гармонійний, соціально орієнтований розвиток країни у цілому, достатній економічний та оборонний потенціал навіть за найнесприятливіших варіантів розвитку внутрішніх та зовнішніх процесів	

3. Оцінити показники індикаторів стану боргової безпеки України, визначити їх відхилення від нормативних значень. Зробити відповідні висновки.

Таблиця 2

Показник	Граничне значення	Значення на 31.12.2012 р.
1	2	3
Відношення обсягу державного боргу до ВВП, %	не більше 55	38,82
Відношення загального обсягу зовнішнього боргу до ВВП, %	не більше 25	15,73
Рівень зовнішньої заборгованості на одну особу, дол. США	не більше 200	575,50
Відношення державного зовнішнього боргу до річного експорту товарів і послуг, %	не більше 70	31,84
Відношення відсоткових платежів з обслуговування зовнішнього боргу до річного експорту товарів і послуг, %	не більше 12	1,68

Закінчення табл. 2

1	2	3
Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування зовнішнього боргу до доходу державного бюджету, %	не більше 20	3,19
Відношення обсягу внутрішнього боргу до ВВП, %	не більше 30	14,33

4. Базуючись на даних завдання 3, зробити висновки про необхідність коригування політики управління державним боргом, надати економічну інтерпретацію розрахованому коефіцієнту відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування зовнішнього боргу до доходу державного бюджету.

5. Обчисліть агрегатну структуру та середню швидкість обігу грошової маси, а також тривалість одного обороту в днях за наведеними в табл. 3 даними. Зробіть висновки відносно стану грошово-кредитної безпеки України, виходячи з цих розрахунків.

Таблиця 3

Показники	На початок звітної року млрд грн	На кінець звітної року млрд грн
Готівка поза банками	109,841	154,759
Кошти на поточних рахунках та депозити до запитання	73,836	70,369
Валютні заощадження (поточні та строкові)	99,792	157,512
Кошти у строкових депозитах	127,977	129,888
Цінні папери, крім акцій	4,567	3,200
Сума цін реалізованих товарів	189,768	949,864
Товари, продані в кредит	18,805	96,91
Сума платежів за кредитами	47,89	22,641
Взаємопогашення платежів	2	3

Затверджено на засіданні
кафедри економічного аналізу ХНЕУ ім. С. Кузнеця.
Протокол №___ від "___" _____ 20___р.

Зав. кафедри _____ Екзаменатор _____
(підпис) (підпис)

Підсумкові бали за екзамен складаються із суми балів за виконання всіх завдань, що округлені до цілого числа за правилами математики.

Завдання в екзаменаційному білеті розміщені за ступенем складності.

1 завдання – стереотипне. Максимальний бал – 6 балів (по 3 бали за кожну правильну відповідь). Завдання надане для перевірки знань термінології з дисципліни.

"3" бали – навчальний матеріал засвоєно в повному обсязі, студент дає теоретично правильні відповіді, точно формує думку, послідовно викладає матеріал, але мають місце окремі помилки;

"2" бали – студент володіє знаннями, мають місце суттєві неточності, помилки;

"1" бал – студент володіє неглибокими знаннями, багато суттєвих неточностей, помилок;

"0" балів – завдання не виконано.

2 завдання – стереотипне. Максимальна оцінка – 6 балів (по 1,5 бали за кожну правильну відповідь). Завдання направлене на перевірку теоретичних знань з дисципліни, вміння систематизувати та логічно подавати інформацію.

3, 4 завдання – діагностичні. Максимальна оцінка – 8 балів за кожне. Завдання надані для перевірки щодо:

володіння методами та прийомами конкурентного аналізу, навичок проведення розрахунку показників, вміння інтерпретувати результати розрахунків ;

"7 – 8" балів – завдання виконано правильно, зроблені відповідні висновки за основними проблемами функціонування підприємства;

"5 – 6" балів – завдання виконано правильно, але зроблені помилки у висновках або висновки неповні;

"3 – 4" бали – завдання виконано за правильною послідовністю з математичними помилками, висновки логічні та ґрунтовні;

"1 – 2" бал – завдання виконано за правильною послідовністю з математичними помилками, зроблені помилки у висновках або висновки неповні;

"0" балів – завдання не виконано.

5 завдання – евристичне. Максимальна оцінка 12 балів. Завдання направлене на перевірку знань, умінь та навичок щодо аналізу й оцінки конкурентоспроможності підприємства, вміння робити обґрунтовані висновки та формувати систему показників.

"10 – 12" балів ставиться, коли завдання вирішено правильно. Студент показав володіння системними знаннями навчального матеріалу, ефективно їх застосовує для виконання евристичного завдання. Відповідь повна, ґрунтовна, логічна, містить аналіз, систематизацію, узагальнення. Студент проявив уміння аналізувати інформацію, виконувати необхідні розрахунки.

"7 – 9" балів ставиться, коли завдання вирішено правильно. Студент у змозі самостійно відтворювати основний навчальний матеріал та використовувати його при виконанні евристичних завдань, визначати основні поняття, аналізувати наведені дані, робити висновки. Відповідь у цілому правильна, логічна та достатньо обґрунтована, але допущені несуттєві помилки.

"4 – 6" балів – евристичне завдання вирішено частково або повністю без належних обґрунтованих висновків. Студент розкриває суть основних положень навчального матеріалу та застосовує їх при виконанні завдання в типових умовах. Але при наданні відповіді припускаються помилки або формулюються помилкові висновки.

"1 – 3" бали виставляються у разі, коли студент використовує окремі елементи аналізу інформації, припускається помилок. Висновок сформульовано нечітко, або він взагалі відсутній. Оформлення не охайне.

"0" балів – завдання не виконано.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Система оцінювання рівня сформованості професійних компетентностей студентів денної форми навчання наведена в табл. 12.1.

Система оцінювання рівня сформованості професійних компетентностей

Професійні компетентності		Навчальний тиждень	Години		Форми навчання		Рівень сформованості компетентностей		
							Форми контролю	Макс. бал	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Знання, вміння та навички щодо визначення фінансової безпеки держави	Змістовий модуль 1. Основи фінансової безпеки України							30	
	Здатність до визначення фінансової безпеки держави	1	Ауд.	2	Лекція	ТЕМА 1. Теоретичні основи забезпечення фінансової безпеки України	Робота на лекції	1	
			СРС	2	Підготовка до занять	Вивчення лекц. матеріалу, підготовка до практичн. занять, огляд законодавчої бази, вивчення додаткової літератури	Перевірка домашніх завдань	-	
		2	Ауд.	2	Практичне заняття	Основні показники ефективності діяльності підприємства	Активна участь у виконанні практичних завдань	1	
			СРС	2	Підготовка до занять	Вивчення лекц. матеріалу, підготовка до практичн. занять, огляд законодавчої бази, вивчення додаткової літератури	Перевірка домашніх завдань	-	
	Знання, вміння та навички щодо визначення фінансової безпеки держави	Здатність до обґрунтування вибору методики оцінки фінансової безпеки держави	3	Ауд.	2	Лекція	ТЕМА 2. Методичні засади забезпечення фінансової безпеки України	Робота на лекції	1
СРС				2	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання практичних завдань з розрахунку фінансових коефіцієнтів	Перевірка домашніх завдань	-	
4			Ауд.	2	Практичне заняття	Прийоми і методи економічного аналізу діяльності підприємства, контрольна робота	Активна участь у виконанні практичних завдань, перевірка КР	6	
			СРС	2	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел. за заданою тематикою. Виконання практичних завдань з розрахунку фінансових коефіцієнтів, підготовка до КР	Перевірка домашніх завдань	2	

Продовження табл. 12.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Знання, вміння та навички щодо обґрунтування напрямів підвищення фінансової безпеки України	Здатність до визначення системи фінансової безпеки держави	5	Ауд.	2	Лекція	ТЕМА 3. Система фінансової безпеки України	Робота на лекції	1	
			СРС	2	Підготовка до занять	Вивчення лекц. матеріалу, підготовка до практичн. занять, огляд законодавчої бази, вивчення додаткової літератури	Перевірка домашніх завдань	-	
		6	Ауд.	2	Практичне заняття	Фінансова сфера діяльності підприємства, основні критерії її ефективної роботи	Активна участь у виконанні практичних завдань, компонент своєчасності	2	
			СРС	4	Підготовка до занять	Вивчення лекц. матеріалу, підготовка до практичн.занять, огляд законодавчої бази, вивчення додаткової літератури	Перевірка домашніх завдань	2	
		Здатність до аналізу бюджетної боргової безпеки України	7	Ауд.	2	Лекція	ТЕМА 4. Бюджетна та боргова безпека України	Робота на лекції	1
				СРС	4	Підготовка до занять	Вивчення лекц. матеріалу, підготовка до практичн. занять, огляд законодавчої бази, вивчення додаткової літератури	Перевірка домашніх завдань	-
	8		Ауд.	2	Практичне заняття	Колоквіум за змістовим модулем 1	Підсумкова контрольна робота	11	
			СРС	4	Підготовка до занять	Вивчення лекц. матеріалу, підготовка до практичн.занять, огляд законодавчої бази, вивчення додаткової літератури, підготовка до КР	Перевірка домашніх завдань	2	
	Змістовий модуль 2. Структура фінансової безпеки України								30
	Здатність до аналізу грошово-кредитної безпеки України	9	Ауд.	2	Лекція	ТЕМА 5. Забезпечення грошово-кредитної безпеки України	Робота на лекції	1	
			СРС	4	Підготовка до занять	Вивчення лекц. матеріалу, підготовка до практичн. занять, огляд законодавчої бази, вивчення додаткової літератури	Перевірка домашніх завдань	-	
		10	Ауд.	2	Практичне заняття	Методики комплексної оцінки діяльності банківської установи. Методи і прийоми оцінки фінансової безпеки банків	Участь у виконанні практичних завдань, компонент своєчасності	2	
СРС			4	Підготовка до занять	Вивчення лекц. матеріалу, підготовка до практичн. занять, огляд законодавчої бази, вивчення додаткової літератури	Перевірка домашніх завдань	2		

Продовження табл. 12.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Здатність до обґрунтування напрямів підвищення рівня валютної безпеки України	11	Ауд.	2	Лекція	ТЕМА 6. Основи формування валютної безпеки України	Робота на лекції	1
			СРС	4	Підготовка до занять	Вивчення лекц. матеріалу, підготовка до практичн. занять, огляд законодавчої бази, вивчення додаткової літератури	Перевірка домашніх завдань	-
		12	Ауд.	2	Практичне заняття	Методи і прийоми аналізу валютної безпеки України, контрольна робота	Активна участь у виконанні практичних завдань, перевірка КР	6
			СРС	4	Підготовка до занять	Вивчення лекц. матеріалу, підготовка до практичн. занять, огляд законодавчої бази, вивчення додаткової літератури, підготовка до КР	Перевірка домашніх завдань	2
	Здатність до обґрунтування напрямів підвищення рівня безпеки національного фондового та страхового ринків	13	Ауд.	2	Лекція	ТЕМА 7. Забезпечення безпеки національного фондового та страхового ринків	Робота на лекції	1
			СРС	4	Підготовка до занять	Вивчення лекц. матеріалу, підготовка до практичн. занять, огляд законодавчої бази, вивчення додаткової літератури	Перевірка домашніх завдань	-
		14	Ауд.	2	Практичне заняття	Основні складові безпеки фондового та страхового ринків. Аналіз і оцінки рівня безпеки фондового та страхового ринків	Участь у виконанні практичних завдань, компонент своєчасності	2
			СРС	4	Підготовка до занять	Вивчення лекц. матеріалу, підготовка до практичн. занять, огляд законодавчої бази, вивчення додаткової літератури	Перевірка домашніх завдань	1
	Знання, вміння та навички щодо обґрунтування напрямів підвищення фінансової безпеки України	15	Ауд.	2	Лекція	ТЕМА 8. Світові фінансові кризи та їх вплив на фінансову безпеку держави	Робота на лекції	1
			СРС	6	Підготовка до занять	Вивчення лекц. матеріалу, підготовка до практичн. занять, огляд законодавчої бази, вивчення додаткової літератури	Перевірка домашніх завдань	-
		16	Ауд.	2	Практичне заняття	Колоквіум за змістовний модуль 2	Підсумкова контрольна робота, компонент своєчасності	11
			СРС	6	Підготовка до занять	Вивчення лекц. матеріалу, підготовка до практичн. занять, огляд законодавчої бази, вивчення додаткової літератури, підготовка до КР	Перевірка домашніх завдань	-

Закінчення табл. 12.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
		СЕСІЯ	Ауд.	2	Передекзам. консультац.	Вирішення практичних завдань на різні теми, що входять до підсумкового контролю	Підсумковий контроль	40
				2	Екзамен			
			СРС	14	Підготовка до екзамену	Повторення матеріалів змістовних модулів		
Усього годин				108	Загальна максимальна кількість балів по дисципліні			100
з них:								
аудиторні				32	поточний контроль:			60,0
самостійна робота				76	підсумковий контроль:			40,0

Розподіл балів у межах тем змістових модулів наведено в табл. 12.2.

Таблиця 12.2

Розподіл балів за темами

Поточне тестування та самостійна робота								Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	40	100
2	9	5	4	5	9	4	2		
Колоквіум				Колоквіум					
10				10					

Примітка. T1, T2 ... T8 – теми змістових модулів.

Максимальну кількість балів, яку може накопичити студент протягом тижня за формами та методами навчання, наведено в табл. 12.3.

Таблиця 12.3

Розподіл балів за тижнями

Теми змістового модуля			лекції	практичні	ДЗ	есе	Компонент своєчасності	тестування	Поточні КР	Колоквіум	ЕКЗАМЕН	Усього
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
ЗМ 1	Тема 1	1 тиждень	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
		2 тиждень	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
	Тема 2	3 тиждень	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
		4 тиждень	-	1	2	-	-	-	5	-	-	8

Закінчення табл. 12.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
ЗМ 2	Тема 3	5 тиждень	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
		6 тиждень	-	1	2	-	1	-	-	-	-	4	
	Тема 4	7 тиждень	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
		8 тиждень	-	1	2	-	-	-	-	-	10	-	13
	Тема 5	9 тиждень	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
		10 тиждень	-	1	2	-	1	-	-	-	-	-	4
	Тема 6	11 тиждень	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
		12 тиждень	-	1	2	-	-	-	-	5	-	-	8
	Тема 7	13 тиждень	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
		14 тиждень	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	3
	Тема 8	15 тиждень	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
		16 тиждень	-	1	-	-	-	-	-	-	10	-	11
		17 тиждень	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
		18 – 20 тиждень	-	-	-	-	-	-	-	-	40	40	
Усього			8	8	11	-	3	-	10	20	40	100	

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни визначається відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця (табл. 12.4).

Оцінки за цією шкалою заносяться до відомостей обліку успішності, індивідуального навчального плану студента та іншої академічної документації.

Таблиця 12.4

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

13. Рекомендована література

1. Аналіз діяльності комерційного банку : навч. посіб. У 2 кн. / [Т. О. Плісак, С. А. Гагаріна, Л. В. Недеря, Л. О. Нетребчук] ; за ред. Т. О. Плісак. – К. : Київ. нац. торг-екон. ун-т, 2004. – 516 с.
2. Банківські операції : підручник / [А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.] ; [за ред. д-ра екон. наук, проф. Мороза А. М.]. – К. : КНЕУ, 2000. – 384 с.
3. Барановський О. І. Фінансова безпека : монографія / О. І. Барановський. – К. : Фенікс, 1999. – 338 с.
4. Барановський О. І. Фінансові кризи: передумови, наслідки та шляхи запобігання : монографія / О. І. Барановський. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 754 с.
5. Батковський В. А. Безпека грошово-кредитної системи та механізм подолання загроз її розвитку / В. А. Батковський // Вісник Київського Національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2009. – № 111. – С. 37–41 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://papers.univ.kiev.ua/ekonomika/articles/The_security_of_monetary_system_and_the_method_to_overcome_threats_to_system_development_14360.pdf.
6. Білорус О. Г. Глобалізація і безпека розвитку : монографія / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. – К. : КНЕУ, 2001. – 733 с.
7. Боринець С. Я. Міжнародні фінанси : підручник для студ. вищ. навч. закладів / С. Я. Боринець. – К. : Знання-Прес, 2002 ; Х. : Вид. ХНЕУ, 2006. – 128 с.
8. Васюренко О. В. Банківський менеджмент : навч. посіб. / О. В. Васюренко. – К. : Вид. центр "Академія", 2001. – 320 с.
9. Єрмошенко М. М. Фінансовий менеджмент : курс лекцій / М. М. Єрмошенко. – К. : НАУ, 2004. – 506 с.
10. Міжнародні фінанси / за заг. ред. О. Мозгового. – К. : КНЕУ, 2005. – 504 с.
11. Міжнародні фінанси : підручник / за ред. О. І. Рогача. – К. : Либідь, 2003. – 784 с.
12. Мікуліна М. О. Фінансова безпека розвитку сільсько-господарських формувань : дис. канд. наук за спец. : 08.00.08 / М. О. Мікуліна. – К., 2008.

13. Новікова О. Ф. Соціальна безпека : організаційно-економічні проблеми і шляхи вирішення / О. Ф. Новікова. – Донецьк : ІЕП НАН України, 1997. – 460 с.
14. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посіб. / В. М. Опарін. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : КНЕУ, 2002. – 240 с.
15. Папуша Н. С. Фінансова безпека особи: генезис [Електронний ресурс] / Н. С. Папуша. – Режим доступу : http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_19_ekon/stat_19/39.pdf.
16. Пустовійт Р. Ф. Проблеми цінової та фінансової стабільності : монографія / авторський колектив [Р. Ф. Пустовійт, С. О. Криниця, А. М. Харченко] ; за ред. д-ра екон. наук., проф. Петрик О. І. – К. : УБС НБУ, 2010. – 360 с.
17. Пустовійт Р. Ф. Національна економіка : навч. посіб. / Л. О. Петкова, Р. Ф. Пустовійт, А. О. Ходжаян та ін. ; за заг. реда. проф. Петкової Л. О. – К. : "МП Леся", 2009. – 288 с.
18. Ткаченко Н. В. Стійкість фінансових ринків України та механізми її забезпечення / [О. І. Барановський, В. Г. Барановська, Є. О. Бублик та ін.] ; за ред. О. І. Барановського ; НАН України; Інститут економіки та прогнозування. – К. , 2010. – 492 с.
19. Фінансова безпека підприємств і банківських установ [Текст] : монографія / [А. О. Єпіфанов, О. Л. Пластун, В. С. Домбровский та ін.] ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Єпіфанова А. О. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2009. – 295 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://lib.uabs.edu.ua/library/Books_academy/905_2010.pdf.
20. Фінансова безпека підприємства : навч. посіб. / Т. Б. Кузенко, Л. С. Мартюшева, О. В. Грачов та ін. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2010. – 300 с.
21. Юдина И. Н. Происхождение финансовых кризисов и их объяснение: ретроспектива зарубежного опыта / И. Н. Юдина // Вестник НГУ : Сер. Соц.-экон. науки. – 2009. – Т. 9. Вып. 3. – С. 14–24.

Зміст

Вступ.....	3
1. Опис навчальної дисципліни.....	4
2. Мета та завдання навчальної дисципліни.....	5
3. Програма навчальної дисципліни	10
4. Структура навчальної дисципліни.....	16
5. Теми та плани семінарських занять	18
6. Теми практичних занять	20
6.1. Приклади типових практичних завдань за темами	24
7. Самостійна робота.....	27
8. Контрольні запитання для самодіагностики.....	30
9. Індивідуально-консультативна робота	34
10. Методи навчання	34
11. Методи контролю.....	36
12. Розподіл балів, які отримують студенти.....	43
13. Рекомендована література.....	49

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ"**

**для студентів спеціальності
8.18010014 "Управління фінансово-економічною безпекою"
всіх форм навчання**

Укладач **Котов** Антон Миколайович

Відповідальний за випуск **Отенко** І. П.

Редактор **Ковальчук** М. А.

Коректор **Бутенко** В. О.

План 2015 р. Поз. № 6 ЕВ. Обсяг 52 стор.

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9-А

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.*